

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Факультет рибного господарства та природокористування
Кафедра екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка

**III Міжнародна науково-практична конференція
«ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ НАВКОЛИШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ТА РАЦІОНАЛЬНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»**

до дня пам'яті доктора сільськогосподарських наук,
професора Пилипенка Юрія Володимировича

**III International Scientific and Practical Conference
«ECOLOGICAL PROBLEMS
OF THE ENVIRONMENT
AND RATIONAL NATURE MANAGEMENT
IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT»**

dedicated to memory of doctor of agricultural sciences,
professor Pylypenko Yurii

**III Международная научно-практическая конференция
«ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ
И РАЦИОНАЛЬНОГО
ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ
В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ»**

посвящена памяти доктора сельскохозяйственных наук,
профессора Пилипенко Юрия Владимировича

**22-23 жовтня 2020
м. Херсон**

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Факультет рибного господарства та природокористування
Кафедра екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка**

III Міжнародна науково-практична конференція

**«ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»**

до дня пам'яті доктора сільськогосподарських наук, професора
Пилипенка Юрія Володимировича

III International Scientific and Practical Conference

**«ECOLOGICAL PROBLEMS OF THE ENVIRONMENT
AND RATIONAL NATURE MANAGEMENT IN THE CONTEXT
OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT»**

dedicated to memory of doctor of agricultural sciences, professor
Pylypenko Yurii

III Международная научно-практическая конференция

**«ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ
И РАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ
В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ»**

посвящена памяти доктора сельскохозяйственных наук, профессора
Пилипенко Юрия Владимировича

*22-23 жовтня 2020 р.
м. Херсон*

ОЛДІПЛУС
2020

УДК 504(063)
Е45

Друкується за рішенням
Оргкомітету Конференції від 12.10.2020.

Відповідальні за випуск: Дюдяєва О.А., Євтушенко О.Т.

Третя Міжнародна науково-практична конференція «Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку» : збірник матеріалів (22-23 жовтня 2020, м. Херсон, Україна) – Херсон : «ОЛДІ-ПЛЮС», 2020. – 968 с.

ISBN 978-966-289-438-7

Збірник містить матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку» за такими основними напрямками: теоретичні та прикладні екологічні дослідження; моделювання та прогнозування стану навколишнього середовища; актуальні питання сучасної іхтіології та аквакультури; стійкий розвиток лісового господарства; екологічні та соціально-економічні аспекти сталого розвитку; сучасні проблеми використання, відтворення та охорони природних ресурсів в контексті сталого розвитку; зміни клімату та їх наслідки для природних екосистем; екологічні та інноваційні технології у сільському господарстві; сучасні підходи до методики викладання дисциплін природничого напрямку.

Конференцію проведено за підтримки Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління Міністерства екології та природних ресурсів України, Державного агентства рибного господарства України, Інституту агроекології і природокористування НААН України, Інституту рибного господарства НААН України, Мережі центрів аквакультури Центральної та Східної Європи (NACEE), Херсонської обласної державної адміністрації, державних та приватних підприємств рибної галузі в Херсонській області.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність та об'єктивність наданої інформації.

УДК 504(063)

ISBN 978-966-289-438-7

© ХДАУ, 2020
© «ОЛДІ-ПЛЮС», 2020

О.М. Соболев

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

sobolalex1986@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНО-ОБГРУНТОВАНІ СТРАТЕГІЇ ВИПАСАННЯ КОНЕЙ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ПАСОВИЩНОЇ ДИГРЕСІЇ

Пасовищне утримання коней найбільшою мірою відповідає їх фізіологічним потребам. Так, молоді коні правильно розвиваються тільки тоді, коли вони отримують регулярний моціон, при якому зміцнюються кістки, суглоби і зв'язки, а гра з однолітками допомагають формуванню здорової нервової і серцево-судинної систем, розвитку гнучкості і спритності у майбутніх спортсменів, а також нормальної соціальної поведінки. Зелений корм містить всі необхідні організму коня органічні і мінеральні речовини, провітаміни та вітаміни в найбільш засвоюваній формі і в правильному співвідношенні. Правильне використання пасовищ визначається системою пасіння, своєчасним початком і закінченням випасання, дотриманням пасовищного обороту, правильним чергуванням різних типів пасовищ [1-2].

Крім суто утилітарного використання, природні кормові угіддя у контексті сталого розвитку і раціонального природокористування займають особливе місце. оловна їхня функція – це лучне кормовиробництво, що включає заходи поліпшення та сінокісно-пасовищне використання природних і сіяних травостоїв. Кормові угіддя виконують величезну природоохоронну стабілізуючу роль в агроландшафтах, захищаючи ґрунти від ерозії, а водні джерела від замулення та забруднення. Посилюється їхня роль у збереженні біорізноманіття із створенням мережі заказників, заповідників, мисливських угідь [3].

Повсякчасно проявляється потреба у раціональному використанні природних пасовищ, незважаючи на те, що тиск на них спадає через значне скорочення поголів'я. Останній процес сприяє виникненню нових векторів розвитку пасовища (трансформації лучних екосистем у деградовані лісові або чагарникові), які, на рівні із пасовищною дигресією, призводять до значного погіршення якості угідь. біоценозу із найбільш пристосованих до умов середовища угруповань [4].

Дигресія пасовищ – це погіршення їх стану, (структури, складу, продуктивності) біоценозу через зовнішні або внутрішні причини. Фінальною стадією дигресії є ката ценоз, в подальшому повне зникнення пасовища, яке може виникати при екстремальному перевипасі [5].

Для оцінки ступеню дигресії пасовищ використовують показники використання та видового біорізноманіття рослинної спільноти. Ступені 1-2 за шкалою дигресії пасовищ – вплив випасу відсутній або дуже слабкий. Ці ступені відносяться до луків, на які випас не чинив помітного впливу, а сінокосіння також не сильно вплинуло на їх травостій. Ступені 3-4 – слабкий вплив випасу, сінокісна стадія. Випас, а також раннє сінокосіння пригнічують різнотрав'я і дають перевагу верховим злаків; тому такий вплив випасу може бути названо сінокісною стадією пасовищної дигресії. Ступінь 5 – помірний вплив випасу, цю стадію можна назвати напів-пасовищною. Ступінь 6-7 – сильний вплив випасу (пасовищна стадія). Характеризується пануванням низових пасовищних злаків, бобових; багато бур'янів-багаторічників. Ступінь 8 – напів-збій; примикає до попередньої стадії; верхові злаки більш-менш повно випали, сміттеві багаторічники розрослися, витісняючи пасовищні злаки, травостій рідшає). Ступінь 9 – збій. Покров сильно порізу, утворений переважно споришем та іншими збойовими однорічниками. Ступінь 10 – абсолютний збій. Ґрунти оголені, на них лише поодинокі різноманітні рослини (бур'яни), що покривають незначну частину площі. Чим менш сприятливі умови місцеперебування, тим більше скорочується і спрощується ряд пасовиської дигресії, тим більше стираються його проміжні ланки і раніше настає впровадження ефемероїдів [6].

Отже, тривалий антропогенний тиск на природні оселища призводить до значної трансформації рослинного покриву внаслідок вимирання популяцій одних видів та проникнення інших. Часто скорочення площі оселища та посилення пасовищної дигресії травостою відбуваються одночасно, при цьому накладається вплив різних факторів. Так, $\frac{3}{4}$ змін багатства раритетної компоненти флори лучних степів відбувається під впливом зменшення площі оселищ та їх надмірного випасання [7].

Посилення пасовищної дигресії травостою спричиняє стрімке зменшення кількості раритетних видів рослин аж до рівня, при якому в оселищі залишаються лише найстійкіші до випасання види. Скорочення площі оселища внаслідок заростання чагарниками чи заліснення, розорювання лучного степу чи використання його під кар'єр, а також надмірне випасання худоби скорочує багатство раритетних видів рослин на порядок [8].

Так, в балковій системі Харківської обл. у другій половині ХХ ст., з кінця ХХ ст. пасовищне навантаження різко впало і на значних площах дія випасу, як фактора вилучення рослинної маси, повністю припинилося. Як наслідок, з кінця 90-х років і на степових, і на лугових ділянках почали реєструватися осінні та весняні пали різної площі та

інтенсивності, які зараз є характерним постійним фактором елімінації мортмаси. У початковий період спостережень цілісній території стаціонару співвідносилися приблизно наступним чином: до 10% – без випасу, до 50% – з помірним випасом і до 40% – з інтенсивним. Рослини перебували в основному на третій стадії пасовищної дигресії. До 2012-2013 рр. співвідношення значно змінилося в бік різкого зростання площ без випасу (до 60%) за рахунок переходу в цю категорію площ з помірним випасом, що призвело до прояву відновлювальних сукцесій, що відбуваються на великих площах, змін у флорі та фауні досліджуваної території [9].

Таким чином, основою тривалого та успішного використання пасовищ, без яких неможливий розвиток конярства, є проведення комплексу анти-дигресійних заходів. Виходячи з аналізу причин та особливостей перебігу дигресійних процесів, основними заходами раціонального екологічного балансування використання пасовищних угідь є наступні:

- організація загінної системи пасіння зі зміною загонів протягом всього літнього сезону;
- позмінне і послідовне використання площ під стравлювання та сінокіс;
- позмінне використання пасовищ для різних видів сільськогосподарських тварин (оскільки пасовищна поведінка, наприклад коней та корів сильно відрізняється одна від одної; розрізняються кормові переваги, крім того, це знижує ризик передачі паразитів, оскільки переривається цикл їх розвитку);
- вирівнювання, прикочування і боронування гною дозволяє більш рівномірно розподілити органіку на пасовищі;
- внесення мінеральних добрив за результатами аналізів ґрунтів;
- своєчасне підсівання або новий посів різних культур;
- розробка системи зеленого конвеєра для рівномірного постачання тварин зеленою травою.

Література

1. Лазарев Д. Открываем пастбищный сезон правильно. *Золотой мустанг*. 2014. № 4 (140). URL: <http://www.goldmustang.ru/magazine/samouchitel/1675.html>
2. Организация пастбищного содержания жеребят и маток 18.04.2015. URL: <http://worldgonesour.ru/konevodstvo/1614-organizaciya-pastbischnogo-soderzhaniya-zherebyat-i-matok.html>
3. Дудич Г., Дудич Л. Використання та впорядкування кормових угідь в Україні. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК*. 2017. №. 24 (2). С. 94–99.

4. Бурлака В.А., Хом'як І.В. Фітоіндикаційний аналіз стійкості природних кормових угідь до пасовища дигресії. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/326/1/The_photoindication_analysis.pdf
5. Дигресія. Словник – довідник з екології: навч.-метод. посіб. / уклад. О.Г. Лановенко, О.О. Остапішина. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. 226 с.
6. Шкала пастбищной дигрессии. URL: <https://www.activestudy.info/shkala-pastbishhnoj-digressii/>
7. Дмитраш-Вацеба І.І. Моделювання змін раритетного фіторізноманіття лучних степів південного опілля під впливом антропогенних чинників. *Наукові записки Державного природознавчого музею*. Львів, 2017. Вип. 33. С. 133-142.
8. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Андрієнко Т.Л., Осичнюк В.В., Дубина Д.В. основные тенденции антропогенных изменений растительности Украины. *Украинский ботанический журнал*. 2013. 70 (4). С. 451-463.
9. Токарський, В., Ронкін, В., & Савченко, Г. Стаціонарні екологічні дослідження балкового степу південного сходу України: попередні підсумки 25-річних спостережень. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Біологія»*, 25, 216-222. URL: <https://periodicals.karazin.ua/biology/article/view/5675>

О.А. Союк, О.Ф. Курдиш

Поліський національний університет (м. Житомир)

kaf-zag-lis09@ukr.net

ДОБІР НАУКОВО-ОБГРУНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ В УМОВАХ ПОЛІССЯ

Технологія створення лісових культур – це сукупність послідовних агротехнічних, лісівничих та інших заходів, які забезпечують створення та вирощування лісових культур заданої якості [7].

Агротехнічні прийоми створення лісових культур визначаються категорією лісокультурної площі, лісорослинними умовами, рельєфом місцевості та іншими чинниками. Агротехнічні заходи зі створення лісових культур будуть включати: обробіток ґрунту, висівання насіння або садіння сіянців чи саджанців, механізований та ручний догляд за культурами, доповнення культур та інших заходів [5].

Усі заходи виконують у чіткій послідовності та лише в окремих випадках деякі види робіт можуть не виконуватись. Наприклад, у зоні Полісся на свіжих зрубках із суцільним шаром підстилки, за слабого